

URTX

METGES JUEUS CONTRACTATS PEL GOVERN MUNICIPAL
DE TÀRREGA DURANT ELS SEGLES XIV I XV

Josep Xavier Muntané Santiveri

METGES JUEUS CONTRACTATS PEL GOVERN MUNICIPAL DE TÀRREGA DURANT ELS SEGLES XIV I XV

Abstract

Entre las diferentes responsabilidades que el gobierno municipal de Tàrrega fue asumiendo durante la Baja Edad Media, se encontraba la atención de la situación sanitaria de la villa. Los *paers* y *consellers* se afanaron para que en la villa residiera, como mínimo, un médico que tuviera cuidado de los hospitales y de los enfermos, y por ello decidieron contratar, con los fondos que anualmente se destinaban a dicho concepto, a aquellos profesionales de la medicina que, una vez examinados y considerados aptos, estuvieran dispuestos a residir en la villa y a ejercer en ella su arte. La mayor parte de estos médicos pensionados, según los documentos recuperados de la segunda mitad del siglo XIV y de la segunda mitad del siglo XV, fueron de religión judía: médicos judíos que debían velar por la salud de los cristianos. En el apéndice se transcriben y se traducen dos licencias reales para ejercer la medicina otorgadas a Itskhaq Salom y a lossef Abenaçaya, judíos de Tàrrega.

Among the responsibilities that the municipal government of Tàrrega took on during the Late Middle Ages was attention to healthcare in the town. The councillors worked to ensure that there was at least one doctor living there to look after the hospitals and the sick and so decided to use the funds allocated yearly for this to contract those medical professionals who, after being tested and found suitable, were willing to live and exercise their skills there. According to the surviving documents from second halves of the 14th and 15th centuries, of these doctors were Jewish: Jews who had to look after the health of the Christians. The appendix contains the transcription and translation of two royal licences to practice medicine awarded to Itskhaq Salom and lossef Abenaçaya, Jews from Tàrrega.

Paraules clau

Medicina, Tàrrega, baixa edat mitjana, metges jueus, llicències reials.

Els habitants de Tàrrega que a partir de la segona meitat del segle XIV foren escollits, en representació dels seus quaters, com a paers i consellers del govern d'aquesta vila reial van afegir a les seves funcions de regim i administració de la cosa pública una atribució que, fins a aquesta data, no hem trobat recollida en els documents: la de vetllar perquè a la vila hi hagués metge. Un físic o un cirurgià o ambdós a la vegada.¹

De fet, a la Tàrrega baixmedieval ja hi havia hospitals que assistien els malalts mancats de recursos i també aquelles persones que trobant-se de pas per la vila, emmalaltien i no hi tenien cap familiar o conegut que els pogués acollir a casa seva. A la plaça porxada de Sant Antoni, prop del portal, n'hi havia un i al carrer de Falcó, no gaire lluny del portal de Cervera, un altre. Els beneficiaris d'aquests centres sanitaris eren cristians.² Els jueus tenien el seu propi hospital, dins del call, a la vora de la sinagoga nova.³ Hom suposa que aquestes institucions devien

comptar amb el servei d'algun especialista en medicina i que era també a aquests metges (i a d'altres instal·lats a la vila i en poblacions veïnes) que la resta de targarins acudien quan en tenien necessitat, bo i pagant pel servei rebut.⁴

Només les persones acabalades i de fort prestigi social podien fer venir un metge de renom a casa seva o on fos que es trobessin perquè els visités. Potser aquest fou el cas de Pere III quan el mes de maig de 1338, trobant-se de pas per Tàrrega, va convocar d'urgència a la vila el metge jueu Alatzar.⁵ El document no especifica el motiu i per tant no sabem si el rei o algun dels seus acompanyants es va sentir repentinament indispost. De ser així, és que a la vila no hi havia cap metge? O, en cas d'haver-n'hi, no es confiava de la seva perícia?

Aquests metges, dels quals ben poca cosa en sabem,⁶ són els qui hagueren de fer front a situacions tan greus com l'epidèmia de

¹ A l'edat mitjana l'exercici de la medicina es dividia en dues grans categories: els metges de física, que empraven fàrmacs i altres substàncies curatives per guarir i alleujar les malalties, i els metges de cirurgia, que tractaven les malalties i els traumatismes per mitjà d'operacions. A la vora d'aquests però en un rang inferior s'hi ha d'afegir els barbers, omnipresents en la societat medieval, que realitzaven intervencions menors com les sagnies, l'aplicació de sangoneres, l'extracció de dents, etc.

² Veg. Josep Maria SEGARRA I MALLA (1984), *Història de Tàrrega amb els seus costums i tradicions*, Tàrrega, Museu Comarcal, vol. 1, p. 85-90.

³ Ignorem la data de fundació d'aquest hospital per a jueus pobres. Coneixem la seva ubicació gràcies als llibres d'estimes de començaments del segle XV (veg. Josep Xavier MUNTANÉ I SANTIVERI (2006), «*Les cases que solien ésser dels jueus*. Una aproximació al call de Tàrrega a través dels llibres d'estimes», *Urtx*, 19, p. 117-118; Josep LLOBET I PORTELLA (1984), *Algunes notícies sobre els jueus de Tàrrega. 1303-1486*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 359).

⁴ Tenim un exemple d'aquesta pràctica en un acta del consell de Cervera en què els habitants s'exclamen al govern de la vila per la inconveniència que els suposava el fet d'haver-se de traslladar fins a Tàrrega perquè els visités un determinat metge, veg. Agustí DURAN I SANPERE (1924), *Referències documentals del call de juhéus de Cervera*, Barcelona, Impr. «Atlas Geogràfic», p. 62-63.

⁵ Veg. José RIUS SERRA (1952), «Aportaciones sobre médicos judíos en Aragón en la primera mitad del siglo XIV», *Sefarad*, 12, p. 338 i 343.

⁶ Només disposem d'un sol nom: mestre Menakhem, físic, que durant el temps de la pesta Negra acompanyà a València Avraham Azday, que llavors residia a Tàrrega, en un encàrrec que els havia encomanat el consell de l'aljama, veg. Amada LÓPEZ DE MENESES (1959), «Una consecuencia de la peste negra en Cataluña: el pogrom de 1348. Apéndices», *Sefarad*, 19, p. 357-358.

pesta de l'any 1348 o a casos tan insòlits com el de la demència del malaurat Natan Xelomó, fill del ric Xelomó Natan.⁷

Hi ha qui apunta als nombrosos episodis remitents de pesta, posteriors al de 1348, com el motiu pel qual els responsables dels municipis medievals van prendre consciència de la importància de la sanitat per al conjunt de la població⁸ i van respondre a l'amenaça latent i persistent que l'epidèmia, en les seves múltiples variants, suposava per a l'existència i creixement dels nuclis urbans bo i procurant que al municipi hi hagués metges que tinguessin cura de manera directa i principal dels habitants d'aquella població. Per això, els consells de les viles i ciutats van començar a contractar el servei de metges, físics i cirurgians, a càrrec de l'erari municipal.

De l'any 1362, conegut com el de la «mortaldat dels infants», s'ha conservat una acta del consell de la vila (del 22 de novembre) en la qual s'acorda contractar un metge amb aquest propòsit.⁹ Ara bé, el facultatiu a qui els consellers oferien la respectable quantitat de dos-cents sous anuals com a pensió i salari si es comprometia, sota jurament, a residir a Tàrraga i a prendre cura dels malalts de la vila, era de religió jueva: mestre Moixé (*Mossé*). Un metge jueu a càrrec dels malalts cristians de la vila. O bé el govern municipal ignorava tots els decrets i ordinations que prohibien precisament que metges jueus poguessin atendre pacients cristians¹⁰ o bé els metges eren llavors un bé tan escàs que hom no feia escarafalls quan finalment se'n trobava un disposat a aveïnar-se a la vila, ni que fos jueu. En una Tàrraga cada cop més cristiana, no sembla pas que es pugui al·legar ignorància o desconeixement de les lleis canòniques, per

això, al darrera d'una decisió d'aquest tipus, s'hi intueix una bona dosi de pragmatisme.

Ultra l'obligatorietat de prendre domicili i d'exercir la seva professió a la vila que el contractava —requisits normals en aquests casos—, el consell targarí disposà una altra condició: un examen previ, realitzat —ara sí— per un metge cristià, que demostrés la seva preparació i idoneïtat. Llegim a l'acta del consell que «fo ordenat, per profit comú, que maestre Mossé, juheu físich qui se'n voll venir star en Tàrraga, sie reebut. Al qual volch lo dit conseyll que sien dats per pensió e salari seu cascad an cc sous. Emperò que age a fer sagrament e homenatge de star e servir la vila bé e lealment e de star en la dita vila e fer residència personal en eya. E axí matex que ans que li sien dats, sie examinat per maestre Pere de Rochafort e altres que a el [s'entén el consell] serà vist, presents los dits pahes, per veure si serà sficient».¹¹

L'assistència dels paers a l'examen no era anecdòtica ni supèrflua, ben al contrari, l'exercici públic de la medecina, d'una banda, i la seva forta repercussió social, d'una altra, requerien la presència dels màxims representants del municipi en el procés pel qual s'acordava la idoneïtat de la persona escollida per a aquesta funció.¹²

El físic jueu va superar l'examen i va exercir la medecina contractat pel municipi durant un parell d'anys. I ho devia fer prou «bé e lealment» ja que, quan l'estiu de 1364, després d'haver-se posat d'acord amb el govern de Camprodon, s'estava mudant a aquella vila per exercir-hi de metge, el consell targarí encomanà a Francesc de Fluvià que negociés amb els representants del municipi pirinenc per tal de recuperar mestre Moixé.¹³

⁷ Sobre la malaltia de Natan Xelomó (tan greu que en el document de la Cancelleria en què, donada la seva extrema agressivitat, s'autoritzava la seva reclusió a casa ja s'hi esmenta la possibilitat del seu decès) i el que s'esdevingué després de la seva mort, veg. Moixé NATAN, *Qüestions de vida* (ed. a càrrec de Josep Xavier MUNTANÉ I SANTIVERI, 2010), Barcelona, Institut Mòn Juïc, p. 29-31.

⁸ Veg. Max TURULL I RUBINAT (1990), *La configuració jurídica del municipi baix medieval. Règim municipal i fiscalitat a Cervera entre 1182-1430*, Barcelona, Fundació Noguera, p. 355-358. La major densitat de població dels nuclis urbans afavoria la transmissió d'epidèmies i feia més greus les seves conseqüències.

⁹ ACUR, *Llibre de consells* (1361-1367), fol. 34r, veg. J. SEGARRA, *Història de Tàrraga*, p. 169 nota 69; Josep Xavier MUNTANÉ I SANTIVERI (2006), *Fonts per a l'estudi de l'aljama jueva de Tàrraga. Documents i regesta*, Barcelona, PPU, núm. 257.

¹⁰ Veg. Carlos DEL VALLE RODRÍGUEZ, «El Libro de las Batallas de Dios de Abner de Burgos», en: Carlos del VALLE RODRÍGUEZ [ed] (1992), *Polémica judeo-cristiana. Estudios*, Madrid, Aben Ezra Ediciones, p. 98-101.

¹¹ J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 257.

¹² De manera semblant a Cervera, veg. M. TURULL, *La configuració jurídica*, p. 357 nota 45.

¹³ De l'anada de Francesc de Fluvià a Camprodon tenim el document següent, del 10 de juliol de 1364: «En lo quall conseyll ordenaren que la missatgeria que los honrats en Ffrancesch Aguiló e en Pere Oldomar avien feita fer a-n Ffrancesch de Fluvià a Campredon per aver e recobrar maestre Mossé, juheu físich, qe's mudave per estar a Compredon, per pregar la universsitat del dit loch ab qui s'ere refermat qe'l no's treguessen d'aquí. Que sie pres en compte de la vila al dit en Ffrancesch que y avie bestreit», ACUR, *Llibre de consells* (1361-1367), fol. 67v; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 263.

No sabem com acabà tot plegat. A finals de juliol de 1366, dos anys després de l'afer suara esmentat, en una altra acta del consell es fa menció expressa de la manca de cirurgians que patia la vila, però no es diu res dels metges de física.¹⁴

En aquesta altra ocasió el govern de la vila també va assumir que era a ell a qui pertocava resoldre el problema, ja que físics i cirurgians havien entrat a formar part de la constel·lació dels oficis considerats necessaris per al «profit comú». El consell acceptà l'ofertament d'un cirurgià jueu de Santa Coloma de Queralt que estava disposat a traslladar-se a Tàrrrega «si alguna ajuda li [era] feita». En el seu redactat definitiu, l'acta prescindeix de qualsevol valoració sobre l'adscripció religiosa del candidat¹⁵ i es limita a les qüestions purament contractuals i econòmiques: delega la negociació de les franquises al bon criteri dels paers i limita a cent sous —cent cinquanta màxim, si no hi ha cap més remei— l'ajuda econòmica per al trasllat.

És del tot versemblant que la fretura de metges posés en una situació avantatjosa el cirurgià colomí a l'hora de negociar els termes econòmics del seu contracte, especialment en les qüestions de caire complementari com l'ajuda rebuda per al trasllat o l'exempció de determinats impostos i altres càrregues fiscals.¹⁶

A diferència del segle XIV en què les notícies de metges jueus, alguns d'ells contractats pel municipi, són poques i es concentren en la segona meitat de segle,¹⁷ el nombre de documents augmenta quan passem al segle següent. Del primer de qui ens ha perviscut informació és del cirurgià Iossef Alçahaya i encara que aquesta té ben poc a veure amb el seu ofici, ja que fa referència als préstecs que concedí a diversos jueus (1425), és significativa si es té present que a Tàrrrega, com en molts altres llocs, els metges es dedicaren també a prestar diners a interès.¹⁸

Coetani seu fou el metge de física Avraham Salom, un dels més celebrats de l'aljama tar-

¹⁴ «Item ordenaren que en tant com la vila és pobra entre los [oficis] altres qui a profit comú són necessaris, de metge de sarçea, e i juheu, metge de sarçea de Santa Coloma, se n'entene a venir ací si alguna ajuda li és feita. Que plau al dit conseyll que los pahers puxin penre en vehí lo dit juheu, al qual puxen fer prometre e consentir aqeles franquises que a els serà vist, e de donar-li en ajuda de mudar sa roba c sous ho cl sous si als fer no poden. Emperò que agen seguretat de sagrament e homenatge de tenir sa habitació dins Tàrrrega per [viure] a tot lo menys. E nores menys agen fermançes d'el de seguir ço que prometrà», UCAR, *Llibre de consells* (1361-1367), fol. 109v [28 de juliol de 1366]; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 266.

¹⁵ Queda clar que es tractava d'un jueu, però les paraules dels consellers no són discriminatòries ni ofensives.

¹⁶ Normalment quan un municipi volia atreure nous habitants solia oferir determinades franquises per a un període de temps determinat, entre cinc i deu anys. En aquest cas és molt probable que en la negociació d'aquestes exempcions van jugar un paper decisiu a favor del cirurgià jueu el «profit públic» que es derivava de l'exercici del seu ofici i la manca de candidats. De tota manera, semblaria que el principal benefici que va obtenir fou l'ajuda per al trasllat, xifrada en cent o cent cinquanta sous, ja que és en aquest punt, i només en aquest, que un acta posterior torna a incidir: gairebé un mes després, el 22 d'agost, un dels consellers, Francesc Aguiló, rebia poders dels seus companys per arribar a un acord amb l'esmentat cirurgià: «Item per ço com la vila ha de gran necessitat i metge cirurgià e i juheu de Santa Coloma se'n hinc vuyle venir estar si algun acorrimment o ajuda li es feita, e entene com lo dit juheu en alguna privadesa ab lo dit en Francesch Aguiló, donaren poder al dit en Francesch de fer avinença per què romangue e estigue en Tàrrrega, e que li puxe donar de c ha cl sous» [el subratllat és meu], ACUR, *Llibre de consells* (1361-1367), fol. 110r; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 267.

¹⁷ Especialment durant la dècada dels anys 60. Als dos casos esmentats i afegim ara —només de passada perquè n'ignorem tant les circumstàncies com la durada— el del cirurgià Saltell Cabrit, que el 19 de gener de 1362 residia també a la vila. Era germà del cirurgià reial Bonjuha Cabrit, el mateix que, després de la mort de Moixé Natan (1360), va adquirir dels seus hereus el casalici que havia tingut al call Major de Barcelona, veg. M. NATAN, *Qüestions de vida*, p. 9 nota 5. Qui sap si la presència del seu germà Saltell a la vila de Tàrrrega (veg. A. CARDONER PLANAS, «El linaje de los Cabrit en relación con la medicina del siglo XIV», *Sefarad*, 16 (1956), p. 362 nota 18) no estava motivada per la relació que hi havia entre aquestes dues importants nissagues jueves, els Natan i els Cabrit. L'any 1371 residia a Barcelona, veg. Anna RICH, *La comunitat jueva de Barcelona entre 1348 i 1391 a través de la documentació notarial*, Barcelona, Fundació Noguera, 1999, p. 174.

¹⁸ Veg. J. LLOBET, *Algunes notícies*, p. 15, document del 13 de març de 1425. És possible que aquest Iossef Alçahaya es correspongui amb el «maestre Juceff» que el 5 de juliol de 1448 prestà 100 lliures a la universitat de Tàrrrega a un interès inferior a l'estipulat pel fisc reial (tres diners per lliura), veg. J. SEGARRA, *Història de Tàrrrega*, p. 278 i J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 365§1. No sabem si fou per aquesta activitat que el novembre d'aquell any fou arrestat, primer a la presó i després a casa seva, pel procurador, el que sí és cert és que els paers de Tàrrrega a més de recórrer als privilegis de la vila per posar fi a aquesta situació, van recordar el profit que la vila treia de «son art e ofici» per tal d'aplacar el zel punitiu del procurador, veg. ACUR, *Llibre de consells* (1446-1451), fol. 109r-v [25 de novembre de 1448]; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 367.

garina.¹⁹ En una súplica que l'estiu de 1452 uns habitants de Cervera van adreçar al seu govern perquè fes venir mestre Avraham cap a aquella vila, es parla del metge targarí en els següents termes elogiosos: «E com sie més que notori que mestre Abram Celom, metge de Tàrregua, sie home abte, scient e de loable pràtica acompanyat, segons per molts en aquesta present vila és vist a huyl de molts accidens e de tals que casi eren incurables, los quals, migeçant Nostre Senyor, per mijà seu an presa condigna curació, e no solament en aquesta vila, hoc per moltes parts e viles relux la prudent habilitat e ciència d'aquet [...] com per mijà d'aquel agen e tropien més consolació de sanitat que en altres metges».²⁰

Aquests cerverins entusiastes d'Avraham Salom estaven convençuts de la bona disposició del físic targarí a mudar de residència i algun tràmit es devia d'haver fet ja al respecte perquè en un document estès només dues setmanes després, el 5 d'agost de 1452, el consell de Tàrrega deliberà sobre «lo feyt de mestre Abram» en els termes següents: «si la universitat plàcia de conduhir-lo a qualque for competent ho no, si'll desnonaran e levar-li la pensió».²¹

L'acord que figura en l'acta d'aquella reunió ve precedit per la constatació de la precària situació sanitària de la vila: «atenent e considerant lo temps en qui huy som, la vila no estaria bé sense metge e no solament aquest, hoc encara d'altres». Per evitar-ne l'empitjorament els consellers van estipular una pensió anual per a mestre Avraham Salom de deu

florins, uns cent setenta sous. Tot sembla indicar que els consellers van aturar la partida del físic apujant-li temporalment el sou,²² ja que en un parell d'èpoques de juliol de 1460 aquesta mateixa quantitat és la que es reparteixen dos metges jueus: Avraham Salom, que reconegué haver rebut cinc lliures (100 sous) pels «condumenis de la metgia», i David Abenaçaya, que signà època de tres lliures (60 sous) pel mateix concepte.²³ L'any 1483, més de vint anys després, Avraham Salom encara rebia la mateixa pensió reduïda —o normal— de 1460: cinc lliures anuals.²⁴

De tota manera, ja ens podem afigurar que no era pas amb la pensió que els municipis pagaven als seus metges (a Avraham Salom o a qualsevol altre) que aquests s'enriquien. Quan això passava, especialment en metges de renom, era pels elevats honoraris que percebien a canvi dels serveis dispensats, a títol privat, a famílies acabalades o a personatges de fort relleu social.²⁵

Els metges targarins de la segona meitat del segle xv eren rics. En tenim una prova en el que ocorregué a la vila a les acaballes de 1479: al davant de la dificultat que paers i prohoms experimentaven a l'hora de reunir una determinada suma de diners (quatre-centes lliures) que la vila havia d'entregar al rei, van decidir convocar a la paeria els qui ells consideraven que eren els principals d'entre els habitants de la vila amb potencial creditici: tres cristians i tres jueus. Dels jueus cridats a la prohomenia, dos eren metges: Avraham Salom i David Abenaçaya.²⁶

¹⁹ Els documents relatius a Avraham Salom s'estenen al llarg de mig segle, de 1434 a 1485. S'ha dit d'ell que assistí personalment Joan II quan era rei de Navarra, veg. FRANCESC CARRERAS CANDI, *Dietari de la guerra a Cervera des del 1462 al 1465*, Barcelona, Bartomeu Baxarias, 1907, p. 44 i també se li ha atribuït l'autoria d'un assaig filosòfic en hebreu titulat *Nevé xalom* [o *Estances de pau*].

²⁰ Veg. A. DURAN, *Referències documentals*, p. 62-63, núm. v [22 de juliol de 1452].

²¹ ACUR, *Llibre de consells* (1451-1454), fol. 58r [5 d'agost de 1452]; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 395.

²² Tinguem present que en la segona meitat del segle XIV mestre Moixé percebia una quantitat superior: dos-cents sous. I que a Tarragona, a començaments del segle XV, l'estipendi que la ciutat pagava als metges jueus era de vint florins d'or, veg. Josep Xavier MUNTANÉ I SANTIVERI, «Notícies de jueus de l'aljama de Tarragona extretes de l'Arxiu Històric de Tarragona», *Tamid*, 7 (2011), p. 137. Malgrat que en el cas d'Avraham Salom, a mitjan segle XV, la quantitat és notòriament inferior, el context en què es renegocia el seu contracte (la vila de Tàrrega està a punt de quedar-se sense metge si ell se'n va a Cervera) indica que, tot i aquesta diferència, devia ser un bon estipendi.

Malgrat tot, el 26 d'octubre de 1453 el consell de la vila deixava en mans dels paers la decisió última de convidar a la vila un altre metge jueu, Jafudà de Rodes, «com hic sig assats desigats [de metge]» (ACUR, *Llibre de consells* (1451-1454), fol. 122v, Muntané 399), per la qual cosa sospitem que mestre Avraham Salom s'absentà durant un cert temps de la vila (potser reclamat pel rei).

²³ ACUR, *Llibre d'èpoques* (1434-1460), fol. 167r; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 455.

²⁴ ACUR, *Llibre de consells* (1480-1490), fol. 106r; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 566.

²⁵ Els sous dels metges eren elevats, veg. Yom Tov ASSIS, *The Golden Age of aragonese Jewry. Community and Society in the Crown of Aragon, 1213-1327*, Londres, Portland Or., The Littman Library of Jewish Civilization, 1997, p. 246; Agustí DURAN I SANPERE (1972). *Llibre de Cervera*, Tàrrega, F. Camps Calmet, p. 379-380.

²⁶ ACUR, *Llibre de consells* (1476-1481), fol. 115r-v [19 d'octubre de 1479] i fol. 121v [7 de gener de 1480]; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 531 i 533. Una altra mostra del prestigi de què gaudien als ulls de la resta de membres de l'aljama es palesa en el fet que dels catorze jueus que el 26 de juny de 1470 van jurar obediència al representant de la princesa Isabel, nova senyora de la vila, tres eren metges, veg. ACUR, bossa II, perg. núm. 189; Lluís SARRET I PONS, *Privilegis de Tàrrega*, Tàrrega, F. Camps Calmet, 1930, p. 401-415 (esp. p. 414).

Aquest episodi, que és només una de les moltes ocasions en què mestre Avraham o mestre David exerciren de prestador, il·lustra també el mètode amb què aquests professionals multiplicaven els guanys que l'exercici de la medicina els reportava.²⁷

Entre les diverses dades que confirmen la puixança econòmica de David Abenaçaya (la presència del qual a la vila es remuntaria, com a mínim, a l'any 1455²⁸) s'hi troben les cases que posseïa a Tàrrega i Cervera.²⁹ I les finques rústiques que tenia en el terme de Tàrrega: un parell d'horts, uns trossos de terra campa i, com a mínim, una vinya. Els horts estaven l'un a la vora del raval de la Vilanova, limitant amb la sèquia dels Calciners, i l'altre, al portal de Santa Maria;³⁰ tenia terra campa a les partides de les Planes, la Sinoga, Puigconill i al camí de Sant Donat, i la vinya estava plantada a Xercavins.³¹ Un altre indicatiu de la folgada posició econòmica de mestre David són els cinquanta florins d'or que l'any 1458 lliurà al tresorer reial per un document absolutori.³² El motiu concret

que feu necessari el dispendi de tal suma de diners per aconseguir aquesta gràcia no s'especifica en el document, encara que sospitem d'un delictes de natura econòmica o fiscal: a l'inici del text s'exposa que mestre David havia estat acusat i trobat culpable pel procurador de Barcelona —eren els anys en què el municipi targarí era vassall de la ciutat Comtal— d'uns crims que, més endavant, es qualifica d'excessos i fraus (potser en el lucre exigit en determinats préstecs?). I encara descobrim una mostra més del seu cabal en el matrimoni que concertà per a Bonafilla, filla seva, amb el metge Xelomó Cavaller, fill del ric Astruc Cavaller, jueu de Falset aveïnat a Cervera.³³

Pel que fa a la titulació, el cas de mestre David Abenaçaya és singular ja que si en els primers documents apareix només com a físic, en uns altres, a partir de 1470, es diu d'ell que està «en medecina e sirurgia licenciada».³⁴ Se sap que alguns metges continuaven la seva formació acadèmica durant l'exercici del seu ofici, potser aquest fou el

²⁷ Especialment nombroses són les notícies que relacionen David Abenaçaya amb aquesta activitat. Entre els seus creditors hi trobem municipis (Tàrrega i Guimerà) i institucions eclesiàstiques (el monestir de Poblet), veg. ACUR, *Llibre de diversos comptes municipals* (1459-1470), fol. 22v-23r, 24r, 41v; ACUR, *Llibre d'albarans* (1479-1490), fol. 195r; Josep LLOBET i PORTELLA (1998), «Els habitants de Guimerà, l'any 1460», *Urtx*, 11, p. 107-110; Agustí ALTISENT (1967), «El monasterio de Poblet y unos judíos prestamistas de la Segarra (s. XIV-XV)», *Sefarad*, 27, p. 284-285 i 288-289.

²⁸ ACUR, *Llibre d'èpoques* (1434-1460), fol. 96v-97r [9 de maig de 1455]; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 403. Per aquelles dates ja feia uns quants anys que Avraham Salom exercia a la vila, concretament des de 1434, i només un parell que els paers havien convidat mestre Jafudà de Rodes a instal·lar-s'hi. Aquest darrer apareixerà per última vegada en el jurament de fidelitat a la princesa Isabel, l'any 1470.

²⁹ La de Tàrrega s'aixecava prop del call, al carrer d'Arnau Farrer, i la de Cervera estava situada al carrer del Vent, al call Sobirà L'estimació de l'immoble targarí, realitzada l'any 1506, arriba a les dues-centes lliures, fet que el situa entre els més cars de la vila, veg. ACUR, *Llibre d'estimes del quarter de Santes Creus* (1506), fol. 199r; J.X. MUNTANÉ, «Una aproximació al call», p. 120. El fet que estigués situat a la vora del call però no dins seu devia facilitar que mestre David pogués rebre pacients cristians a casa seva, ja que així s'evitava que haguessin d'entrar al call. Quant a la casa ceriverina, veg. ACA, Canc, Reg. 3551, fol. 169r.

³⁰ ACUR, *Llibre de consells* (1470-1475), fol. 174r [8 de febrer de 1475]; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 524: mestre David sol·licita autorització al consell de la vila per aixecar una paret a l'hort que s'havia comprat a la Vilanova, el mateix que va vendre el 9 de juliol de 1492, veg. Josep LLOBET i PORTELLA (1991). «Els jueus de Cervera i Tàrrega, l'any 1492», en: *Actes 1r Col·loqui d'Història dels Jueus a la Corona d'Aragó*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 360. Pocs dies després, el 22 de juliol, en va vendre un altre, situat al portal de Santa Maria. És molt probable que el plet veïnal que l'any 1478 enfrontà mestre Daví amb el prevere Lluís de Tovar, propietaris d'uns horts contigus, l'hàgim de contextualitzar en aquest hort del portal de Santa Maria. El motiu del litigi (la negativa de l'eclesiàstic a refer el rec que anava de la seva finca cap a la del metge i que fou destruït durant la guerra civil) ens inclina a pensar que només es podia tractar d'aquest hort, ja que el de la Vilanova afrontava directament amb la sèquia, veg. ACUR, *Plec de sentències* (1433-1477), en: *Llibre del bací dels pobres vergonyants* (1378), fol. 41v-42v [18 de març de 1478]; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 525.

³¹ ACUR, *Llibre de bans* (setembre-novembre de 1481), fol. 29v; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 549 [camí de Sant Donat; 10 d'octubre de 1481]; ACUR, *Llibre de bans* (1487-1488), fol. 7v; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 606 [Xercavins; febrer de 1488]; J. LLOBET, «Els jueus de Cervera i Tàrrega, l'any 1492», p. 360 [Planes; Sinoga; 9 de juliol de 1492], p. 362 [Puigconill; 20 de juliol de 1492].

³² ACA, Canc, Reg. 3364, fol. 71r-v [20 de novembre de 1458]; Fritz BAER 1929, *Die Juden im christlichen Spanien. Urkunden und Regesten. I: Aragonien und Navarra*, Berlín, Akademie Verlag, p. 861.

³³ La filla que va tenir Bonafilla amb Xelomó, Goig, quedà òrfena de pare l'any 1492 i aquell mateix any el seu avi matern es convertí en el seu tutor legal, veg. Marcos CABALLERO (2007), *De Cervera a Bè'er Šeba'. Genealogía de la familia judeocatalana Cavaller-Caballero*, Barcelona, PPU, p. 36 [25 de juliol de 1492].

³⁴ ACUR, *Llibre de consells* (1470-1475), fol. 174 r [8 de febrer de 1475]; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 524, i també en el jurament prestat a la princesa Isabel de què hem parlat prèviament.

seu cas.³⁵ Retrobem aquesta doble especialització en el seu fill, Iossef Abenaçaya, i en el fill d'Avraham Salom, Itskhaq Salom. Tant de l'un com de l'altre han pervingut els documents de la Cancelleria en què se'ls atorgava plena facultat, un cop avaluada la seva idoneïtat i suficiència pel protofísic reial, per exercir *in arte phisice et chirurgie*, en el cas del Salom (1478), i *in artibus medicine et chirurgie*, en el de l'Abenaçaya (1479).³⁶

Mentre els pares exercien a la vila, a càrrec del comú i també per compte propi, dels fills, que no hi ha dubte que a partir de 1478 i 1479 practicaren la medicina dins i fora de la vila, no tenim cap document que provi que el govern de Tàrrrega o de qualsevol altre indret els hagués contractat. Tot i així, quan l'any 1483 el consell targarí decidí conduir Miquel Llor, mestre en medicina, un dels motius adduïts fou que «com an en aquesta vila no ajam sinó metges jueus serie bona cosa que aquest, que és cristià, fos conduït».³⁷ En la mateixa reunió s'acordà de pagar a mestre Llor «semblant pensió que se done per la universitat a mestre Abram, jueu, ço és v lliures barcelonines, los capítols que los altres metges prenen, lur pensió, e son acostumats rebre». L'altre metge jueu contractat per la vila era David Abenaçaya.³⁸

Pocs anys després, l'abril de 1489, el consell de la vila decidí augmentar la remuneració de mestre Llor per tal d'evitar que marxés cap a Cervera. Com que la partida municipal destinada a aquest concepte no es va incrementar, l'augment de salari del metge cristià

es va obtenir bo i retallant el sou dels metges jueus, de manera que «als metges jueus sien levades tres lliures e que sien donades al dit mestre Lor».³⁹

Poc devien de canviar les coses en l'interval de temps que va des d'aquesta resolució discriminatòria —la primera en el camp de la medicina en els més de dos segles de presència jueva a Tàrrrega— fins al decret d'expulsió de 1492.⁴⁰

Després d'aquesta data els metges de la vila ja només foren cristians i, de mica en mica, la seva activitat anà esborrant de la memòria col·lectiva els temps en què la situació havia estat ben bé la contrària.⁴¹ No deixa de ser curiós que sigui precisament d'aquest moment que ens hagin arribat les primeres queixes documentades envers els qui practicaven la medicina a Tàrrrega. Un efecte secundari i indesitjat, potser, de la relaxació que va seguir a la homogeneïtat religiosa de 1492?

El document és del 5 de desembre de l'any 1585. El rei Felip II concedí a la vila de Tàrrrega un seguit de privilegis, entre els quals en figura un que volia posar remei a la situació següent: «y com per experiència se veu lo gran abús que y a en la vila de Tàrrrega en los metges, apothecaris y chirurgians y molts se atrevexen a medeçinar y visitar los malalts, compondre medecinas y curar los patients y sagnar los malalts, sense tenir sciència, los metges; plàtica ni bons simples, los apothecaris; ni intelligençia ni experiència, los barbers; y axí se ha mort, de

³⁵ El 29 de gener de 1405 el metge pensionat de Tarragona, Astruc Bonjuha Baró, va obtenir permís del consell municipal per absentar-se cada any, durant els tres mesos d'hivern, per ampliar la seva formació mèdica, veg. *Llibre del consolat*, 20 (1404-1405), fol. 19r; José SÁNCHEZ REAL. *Los médicos de Tarragona (Siglos XIV-XVII)*, Tarragona, Sugrañes y Cia, 1976, p. 16; J.X. MUNTANÉ, «Notícies de jueus de l'aljama de Tarragona extretes de l'Arxiu Històric de Tarragona», *Tamid*, 7 (2011), p. 137.

³⁶ Veg. F. BAER, *Die Juden*, p. 862. Transcripció i traducció catalana d'aquestes llicències a l'Apèndix.

³⁷ ACUR, *Llibre de consells* (1480-1490), fol. 105v [5 d'octubre de 1483]; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 565. A part dels Salom i dels Abenaçaya, a Tàrrrega hi havia també un tal Nicim d'Asnacet, veg. J. LLOBET, «Els jueus de Cervera i Tàrrrega, l'any 1492», p. 362.

³⁸ ACUR, *Llibre d'albarans* (1479-1490), fol. 84r [8 de novembre de 1483]; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 567.

³⁹ «E més avant fonch proposat com mestre Lor se'n vole anar a Cervera per tenir les scoles, e per què és home fill de vila e home tant drete com és ell, serie bo que fos conduhit en aquesta vila axí per metge com per regir les escoles, axí, senyors, vejau què us ne semblarà. Acordà e deliberà lo dit honrat consell que li sien promes les xiiii lliures que son de conducció e que als metges jueus sien levades tres lliures e que sien donades al dit mestre Lor, que entre tot sien deset lliures e açò que los senyors de pahers ho tracten ab ell», ACUR, *Llibre de consells* (1480-1490), fol. 272r [26 d'abril de 1489]; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 613. La quantitat de catorze lliures deu ser el resultat de sumar els salaris de mestre d'escoles i metge pensionat.

⁴⁰ Sabem que durant l'estiu de 1490, mestre Itskhaq Salom acompanyà l'infant en un viatge a Tortosa, veg. ACUR, *Llibre de consells* (1480-1490), fol. 305v [26 de juny de 1490]; J.X. MUNTANÉ, *Fonts*, núm. 623. I que el juliol de 1492 tant aquest com els Abenaçaya malvengueren les propietats que tenien a la vila amb motiu del decret d'expulsió, veg. J. LLOBET, «Els jueus de Cervera i Tàrrrega, l'any 1492», p. 362-363.

⁴¹ En tenim un exemple en el cas de Miquel Farreró que, l'any 1506, vivia en la casa que havia estat de mestre David Abenaçaya, veg. ACUR, *Llibre d'estimes del quarter de Santes Creus* (1506), fol. 199r; J.X. MUNTANÉ, «Una aproximació al call», p. 110 i 120.

pochs anys a esta part, molt número de gent», per la qual cosa hom suplicava al rei que «ningun metge ni barber no puguen visitar, medeçinar, curar ni sagnar, ni los apothecaris fer compositions medecinals, si no és precehint examen convenient en presència dels pahers de la dita vila y que las botigues dels apothecaris y simples que en elles tindran sien en lo pervenir visitades per lo prothofísich de vostra magestat, si en la vila sera present, lo qual sia obligat y haia de fer la dita visita de las drogues y simples que tindran los apothecaris sempre y quant ne serà request per part dels dits pahers, y en absència del prothofísich de vostra ma-

gestat puguen fer-la los dits pahers ab interventió y assistència de personas expertas, sempre que'ls aparexerà convenient, donant-los facultat que las medeçinas que seran declarades no ésser bones, les puguen cremar o llansar com millor los aparexerà que convinga»⁴².

No s'esmenta enlloc que aquests metges haguessin estat contractats pel govern de la vila, però l'amenaça que suposaven per a la salut pública feu que es tornés a prendre les precaucions que en temps precedents el municipi havia adoptat a l'hora de conduir els metges jueus.

⁴² ACUR, bossa I, perg. núm. 50; LI. SARRET, *Privilegis*, p. 468-471 (esp. 470-471).

Apèndix

I

El 20 de gener de 1478, Joan II concedeix llicència per exercir la medicina a Itskhaq Salom, jueu de Tàrrega.

ACA, Canc, Reg. 3391, fol. 99r

Içach Salom

Nos, Iohannes etc. Considerantes quod humana fragilitas corrupcionibus⁴³ variis dedita noscitur antidotis indigere et tanto libencius phisice et chirurgie scientia eruditos benigne prosequimur quanto amplius ad salutem personarum et egrorum corporis necessarios reputamus. Cum itaque te, Içach Salom, iudeum ville Tarrege, per dilectum prothofisicum domus nostre, magistrum Iohannem de Ribesaltes, commissarium per nos ad hec specialiter deputatum, examinatum ydoneum et sufficientem in arte phisice et chirurgie ex veridica informatione ipsius magistri Iohannis de Ribesaltes comperimus. Tenore presentis tibi, Içach Salom, bene merito et condigno et in dicta arte sufficienti et bene comprobato, nam dignus es qui magisterio decorari debeas, concedimus et licentiam ac facultatem plenariam elargimur quod in omnibus regnis et terris nostris et alibi ubique dicionis nostre quamdiu vixeris dicta arte phisice et chirurgie libere et impune uti valeas inhibitionibus, ordinationibus, pragmaticis, sanctionibus seu provisionibus quibuscumque in contrarium editis sive factis et penis in eis adiectis obsistentibus nullomodo quoniam in usu et exercitio dicte artis te, dictum Içach Salom, huiusmodi serie aprobamus.

Mandantes per hanc eandem scienter et expresse regenti gerentibusque vires generalis gubernatoris iusticie et baiulo generali regni Aragonum necnon gerentivices nostri generalis gubernatoris in principatu Cathalonie necnon baiulis generalibus ac localibus, iusticiis, çalmedinis, viccariis, merinis, iuratis, supraiunctariis, portariis ceterisque universis et singulis officialibus et subditis nostris, tam maioribus quam minoribus, et locatenentibus eorundem presentibus et futuris sub obtentu nostre gracie et amoris incursuque nostre indignationis et ire penaque florenorum trium mille a bonis cuiuslibet secus agentis habendorum nostrisque inferendorum erariis quatenus licenciam, aprobacionem et concessionem nostras huiusmodi tibi, Içach Salom, teneant firmiter et observent tenerique et observari faciant inviolabiliter per quoscumque et non contrafaciant vel veniant aut aliquem contrafacere vel venire faciant aliqua racione vel causa. In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus nostro vero sigillo impendenti munito. Datum Barchinone, die xx mensis ianuarii anno a nativitate Domini M CCCCLXXVIII regnique nostri Navarre anno LIII, aliorum vero regnorum nostrorum XXI. Rex yo.

Iohannes de Santiordi, [...] per Iohannem de Ripisaltis, prothofisicum, que hanc [...] et eum habuit pro sufficienti.

[Traducció]

Nós, Joan, etc. Considerant que la fragilitat humana està sotmesa a diverses corrupcions i essent notori que necessita remeis, més de bon grat i benigne acollim els erudits en la ciència de la física i cirurgia

⁴³ *Segueix de.*

com més els considerem necessaris per a la salut de les persones i de les malalties del cos. I és per això que ens hem assegurat que tu, Itskhaq Salom, jueu de la vila de Tàrrrega, hagi estat examinat pel dilecte protòfisc de la nostra casa, mestre Joan de Ribesaltes, comissari assignat per nosaltres especialment per a això [i] segons la informació d'aquest mestre Joan de Ribesaltes, [hagi estat trobat] idoni i capaç en l'art de la física i la cirurgia. A tenor de la present, Itskhaq Salom, a tu que t'ho ben mereixes i n'ets condigne i estàs capacitat i ben provat en la dita art i puix ets digne de ser honorat amb el magisteri, et concedim i t'atorguem llicència i plena facultat perquè mentre visquis en tots els nostres regnes i territoris i en qualsevol lloc del nostre domini, et puguis valer de l'art de medicina i cirurgia lliurement i sense perill, tenint en compte que ni inhibicions, ordinacions, pragmàtiques, sancions o provisions qualssevol promulgades o fetes en el sentit contrari, ni les penes a elles afegides, no s'hi podran oposar de cap manera, atès que, en l'ús i pràctica de l'esmentada art, Itskhaq Salom, així t'aprovem de veres. Per això mateix manem conscientment i expressa a qui governa i als qui dirigeixen les tropes del governador general, al justícia i al batlle general del regne d'Aragó, i així mateix a l'administrador del nostre governador general en el principat de Catalunya, i també als batlles generals i locals, als justícies, salmedines, vicaris, merins, jurats, sobrejunters, porters i la resta de tots i cadascun dels oficials i súbdits nostres, tant majors com menors, i als lloc-tinents d'aquells, presents i futurs, que sota pretext de [preservar] la nostra gràcia i amor i d'incórrer en la nostra ira i indignació i una pena de tres mil florins plegadors dels béns de qui actui de manera diferent i pagadors als nostres eraris, que la llicència, aprovació i concessió nostres, Itskhaq Salom, te les mantinguin en ferm i observin i disposin que siguin mantingudes i observades inviolablement per tots i no hi obrin en contra, ja sigui concebent o fent que algú concebi algun motiu o causa per oposar-hi. Com a testimoni d'aquest assumpte disposem que es faci el present [document] munint amb el nostre ver segell penjant. Donat a Barcelona, el dia 20 del mes de gener de l'any 1478 del naixement del Senyor, 53 del nostre regne de Navarra i 21 dels altres regnes nostres. Jo, rei.

Joan de Santjordi, [...] per Joan de Ribesaltes, protòfisc, que aquest [...] i ell trobà capaç.

II

El 4 de setembre de 1479, Ferran II concedeix llicència per exercir la medicina a Iossef Abenaçaya, jueu de Tàrrrega.

ACA, Canc, Reg. 3545, fol. 47v-48r

Juceffi Abenaçaya

Nos, Ferdinandus etc. Quemadmodum salutis tutelam corporum vitatis imperitis et temerariis remediis procuramus, sic experta et aprobata medicaminum ministeria curandorum languentem gracia promovemus⁴⁴ et quia te, Juceff Abenaçaya, iudeum ville Tarrague, per dilectum prothofiscum et consiliarium nostrum, magistrum Laurencium Bedoz, in artibus et medicina magistrum mandato nostro examinatum idoneum et sufficientem in artibus medicine et cirugie ex veridica infor/macione ipsius prothofisci comperimus. Tenore presentis tibi, dicto Juceff Abenaçaya, concedimus ac licenciam et facultatem plenariam elargimur quod in regnis et terris nostris quamdiu vixeris dicte arte medicine et cirugie libere et impune valeas, uti inhibitionibus ordinationibus pragmaticis sanctionibus seu provisionibus quibuscumque in contrarium editis sive factis ac penis in eis adiectis obsistentibus nullo modo quoniam in usu et exercitio dictarum artium te, dictum Juceff Abenaçaya, huiusmodi serie approbamus. Mandantes per hanc eandem scienter et expresse gerentini res nostri generalis gubernatoris in principatu Cathalonie et aliis universis et singulis officialibus nostris in regnis et terris nostris quomodo haec constitutis et constituendis et ipsorum officialium locatentibus presentibus et futuris et eorum locatentibus sub nostre gracia et amoris obtentu ad penamque mille florenorum auri nostris inferendam erariis ut licenciam approbacionem et concessionem nostras huiusmodi et omnia et singula in ea contenta tibi dicto Juceff Abenaçaya teneant firmiter et observent et faciant ab omnibus inviolabiliter observari. Et non contraffaciant vel veniant aut aliquem contraffacere vel venire faciant racione aliqua sive causa. In cuius rei testimonium cartam nostram presentem fieri iussimus sigillo, quo utebamur antequam ad apicem regnorum Aragonum erecti essemus, cum alia sigilla nostra nondum fabricata sint, impendenti munitam. Datum Barchinone, quarto die mensis septembris anno a nativitate Domini MCCCCLXXVIII regnorumque nostrorum, videli-

⁴⁴ *Corregeix procuramus en promovemus.*

cet, Sicilie, anno xii; Castelle et Legionis, sexto; Aragonum, xv, et aliorum, primo. Yo el rey.

Dominus rex mandavit michi, Philippo Clementi, et exhaminatus per prothofisicum fuit repertus sufficiens.

[Traducció]

Nós, Ferran etc. De la mateixa manera que procurem la salvaguarda de la salut dels cossos evitant els remeis incerts i ineficaces, així promovem graciosament els serveis experts i provats de les medicines que curen el malat i per això ens hem assegurat que tu, lossef Abenaçaya, jueu de la vila de Tàrrrega, hagi estat examinat per ordre nostra pel dilecte protofísic i conseller nostre, mestre Llorenç Bedoç, mestre en arts i medicina i, segons la informació verídica d'aquest protofísic [hagi estat trobat] idoni i capaç en les arts de medicina i cirurgia. A tenor de la present, lossef Abenaçaya, et concedim i t'atorguem llicència i plena facultat perquè mentre visquis en els regnes i territoris nostres et puguis valer de l'art de medicina i cirurgia lliurement i sense perill, tenint en compte que ni inhibicions, ordinations, pragmàtiques, sancions o provisions qualssevol promulgades o fetes en el sentit contrari, ni les penes a elles afegides, no s'hi podran oposar de cap manera, atès que, en l'ús i pràctica de les esmentades arts,

lossef Abenaçaya, així t'aprovem de veres. Per això mateix manem conscientment i expressa a qui administra els afers del nostre governador general en el principat de Catalunya i a tots i cadascun dels altres oficials nostres així constituïts o per constituir en els regnes i territoris nostres, i als lloctinents d'aquest oficials presents i futurs i als lloctinents d'aquells que, sota pretext de [preservar] la nostra gràcia i amor i amb una pena de mil florins d'or pagadora als nostres eraris, que la llicència, aprovació i concessió nostra, així com totes i cadascuna de les coses que s'hi contenen, lossef Abenaçaya, te les mantinguin en ferm i observin i disposin que siguin observades per tots inviolablement i no hi obrin en contra, ja sigui concebent o fent que algú concebi algun motiu o causa per oposar-hi. Com a testimoni d'aquest assumpte disposem que es faci el present document munit amb el segell penjant que empràvem abans que fóssim erigits al cim dels regnes d'Aragó, com no se n'hagi fabricat encara cap altre de nostre. Donat a Barcelona, el dia 4 del mes de setembre de l'any 1479 del naixement del Senyor i [dels anys que segueixen] dels nostres regnes, és a dir, de l'any 12 de Sicília; el 6 de Castella i Lleó; el 15 d'Aragó i de la resta, el primer. Jo, el rei.

El senyor rei m'ho va manar a mi, Felip Clement, i [lossef Abenaçaya] va ser examinat pel protofísic i trobat capaç.

Bibliografia

- ALTISENT, Agustí (1967). «El monasterio de Poblet y unos judíos prestamistas de la Segarra (s. XIV-XV)», *Sefarad*, 27, p. 282-289.
- ASSIS, Yom Tov (1997). *The Golden Age of aragone-se Jewry. Community and Society in the Crown of Aragon, 1213-1327*. Londres; Portland Or.: The Littman Library of Jewish Civilization.
- BAER, Fritz (1929). *Die Juden im christlichen Spanien. Urkunden und Regesten. I: Aragonien und Navarra*. Berlín: Akademie Verlag.
- CABALLERO, Marcos (2007). *De Cervera a Be'er Seba. Genealogía de la familia judeocatalana Cavaller-Caballero*. Barcelona: PPU.
- CARDONER PLANAS, A (1956). «El linaje de los Cabrit en relación con la medicina del siglo XIV». *Sefarad*, 16, p. 357-367.
- CARRERAS CANDI, Francesc (1907). *Dietari de la guerra a Cervera des del 1462 al 1465*. Barcelona: Bartomeu Baxarias.
- DURAN I SANPERE, Agustí (1924). *Referències documentals del call de juhéus de Cervera*. Barcelona: Impr. «Atlas Geográfico».
- (1972). *Llibre de Cervera*. Tàrrrega: F. Camps Calmet.
- LLOBET I PORTELLA, Josep (1984). *Algunes notícies sobre els jueus de Tàrrrega. 1303-1486*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- (1998). «Els habitants de Guimerà, l'any 1460», *Urtx*, 11, p. 106-111.
- (1991). «Els jueus de Cervera i Tàrrrega, l'any 1492», en: *Actes 1r Col·loqui d'Història dels Jueus a la Corona d'Aragó*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 342-368.
- LÓPEZ DE MENESES, Amada (1959). «Una consecuencia de la peste negra en Cataluña: el pogrom de 1348. Apéndices», *Sefarad*, 19, p. 321-364.
- MUNTANÉ I SANTIVERI, Josep Xavier (2006). «*Les cases que solien ésser dels jueus*. Una aproximació al call de Tàrrrega a través dels llibres d'estimes», *Urtx*, 19, p. 106-123.
- (2006). *Fonts per a l'estudi de l'aljama jueva de Tàrrrega. Documents i regesta*. Barcelona: PPU.
- «Notícies de jueus de l'aljama de Tarragona extretes de l'Arxiu Històric de Tarragona», *Tamid: Revista Catalana Anual d'Estudis Hebraics*, vol. 7 (2011), p. 111-174.
- NATAN, Moixé (2010). *Qüestions de vida* (ed. a càrrec de Josep Xavier MUNTANÉ I SANTIVERI). Barcelona: Institut Mòn Juïc.
- RICH, Anna (1999). *La comunitat jueva de Barcelona entre 1348 i 1391 a través de la documentació notarial*. Barcelona: Fundació Noguera.
- SÁNCHEZ REAL, José (1976). *Los médicos de Tarragona (Siglos XIV-XVII)*. Tarragona: Sugrañes y Cia.
- SARRET I PONS, Lluís (1930). *Privilegis de Tàrrrega*. Tàrrrega: F. Camps Calmet.
- RIUS SERRA, José (1952). «Aportaciones sobre médicos judíos en Aragón en la primera mitad del siglo XIV», *Sefarad*, 12, p. 337-350.
- SEGARRA I MALLA, Josep Maria (1984). *Història de Tàrrrega amb els seus costums i tradicions*. Tàrrrega: Museu Comarcal, vol. 1.
- TURULL I RUBINAT, Max (1990). *La configuració jurídica del municipi baix medieval. Règim municipal i fiscalitat a Cervera entre 1182-1430*. Barcelona: Fundació Noguera.
- VALLE RODRÍGUEZ, Carlos del [ed] (1992). *Polémica judeo-cristiana. Estudios*. Madrid: Aben Ezra Ediciones.